

O RODITELJSTVU ili Zašto su francuski roditelji superiorni

Zašto, na primer, tokom stotina sati koje sam provela na igralištima u Francuskoj, nikada nisam videla dete (osim mog) koje je imalo ispade besa? Zašto moji francuski prijatelji nisu nikada morali da prekidaju telefonski razgovor zato što je njihovo dete nešto uništavalo? Zašto njihove dnevne sobe nisu bile okupirane šatorima i kuhinjama-igračkama, kao što su naše bile?

Kada je moja ćerka imala 18 meseci, moj muž i ja smo odlučili da je odvedemo na mali letnji odmor. Odabrali smo primorski gradić koji se nalazi na nekoliko sati vozom od Pariza, gde smo živeli u tom trenutku (ja sam Amerikanka, a on Britanac), i rezervisali smo hotelsku sobu sa krevcem. „Mrvica“ (Bean), kako je zovemo, bila je u tom trenutku naše jedino dete, i zato nas razumite što smo mislili: „Koliko teško to može biti?“

Imali smo doručak u hotelu, ali smo morali da ručamo i večeramo u malom restoranu morskih plodova kod stare luke. Ubrzo smo otkrili da dva obroka sa bebom u restoranu zaslužuju sopstveni krug pakla.

Mrvica bi se na kratko zainteresovala za hranu, ali u roku od nekoliko minuta ona bi počela da prosipa so iz slanika i da cepa kesice šećera. Potom je tražila da bude van stolice za bebe kako bi mogla da vileni po restoranu i ustremi se ka dokovima.

Naša strategija je bila da brzo završimo obrok. Naručivali smo dok smo sedali za sto, potom smo molili konobara da otrči po malo hleba i donese nam predjelo i glavno jelo u isto vreme. Dok je moj muž jeo par zalogaja ribe, ja sam se starala da konobar slučajno ne zgazi Mrvicu, ili da ona ne završi u moru. Onda smo menjali

uloge. Ostavljali smo ogromne napojnice izvinjenja kako bismo se iskupili za gomilu iscepanih salveta i razbacanih lignji oko našeg stola.

Posle još nekoliko mučnih poseta restoranu, počela sam da primećujem da francuske porodice ne izgledaju kao da sa nama dele agoniju obedovanja. Začudo, izgledale su kao da su na odmoru. Francuske bebe su zadovoljno sedele u svojim stolicama, čekajući hranu, ili su jele ribu, pa čak i povrće. Nije bilo ni vrištanja ni cmizdrenja. I nije bilo otpada oko njihovih stolova.

Iako sam do tada već nekoliko godina živela u Francuskoj, ovo nisam mogla da objasnim. I čim sam počela da razmišljam o francuskom roditeljstvu, shvatila sam da nije samo vreme obroka drugačije. Iznenada sam imala mnogo pitanja. Zašto, na primer, tokom stotina sati koje sam provela na igralištima u Francuskoj, nikada nisam videla dete (osim mog) koje je imalo ispade besa? Zašto moji francuski prijatelji nisu nikada morali da prekidaju telefonski razgovor zato što je njihovo dete nešto uništavalo? Zašto njihove dnevne sobe nisu bile okupirane šatorima i kuhinjama-igračkama, kao što su naše bile?

Uskoro mi je postalo jasno da su, tiho i sinhronizovano, francuski roditelji postizali ciljeve koji su stvorili potpuno drugačiju atmosferu porodičnog života. Kada su američke porodice posećivale naš dom, roditelji su obično provodili veći deo posete u ulozi sudije rešavajući dečje svađe, pomažući svojim bebama da trče po kuhinji, ili sedeći na podu da bi pravili sela od „Lego“ kocaka. Kada su francuski prijatelji dolazili u posetu, nasuprot tome, odrasli su pili kafu, a deca su se srećno igrala sama.

Do kraja našeg upropašćenog odmora odlučila sam da saznam šta su to francuski roditelji činili drugačije. Zašto francuska deca nisu bacala hranu? I zašto njihovi roditelji nisu vikali? Da li bih ja mogla da promenim moj mentalni sklop i dobijem iste rezultate sa mojim potomcima?

Vođena delom majčinskim očajanjem, provela sam poslednjih nekoliko godina istražujući francusko roditeljstvo. I sad, kad Mrvica ima šest godina, a blizanci po tri, mogu vam reći sledeće: Francuzi nisu savršeni, ali imaju neke tajne roditeljstva koje stvarno funkcionišu.

Prvo sam shvatila da sam na tragu nečeg kada sam otkrila studiju iz 2009. koju je vodio ekonomista sa Prinstona, a gde se upoređuju iskustva u odgoju dece majki koje žive u sličnim uslovima u Kolumbusu u Ohaju, i u Renu u Francuskoj. Istraživači su pronašli da su američke mame dva puta više smatrale rad sa svojom decom neprijatnim. U drugoj studiji od istog ekonomiste, zaposlene mame u Teksasu su rekle da su čak i kućni poslovi prijatniji nego staranje o deci.

Budite uvereni, ja sigurno ne patim od pozitivnih predrasuda o Francuskoj. Au contraire, nisam čak ni sigurna da volim što živim ovde. Ja svakako ne želim da moja deca odrastu u nadmene Parižane.

Ali i pored svih svojih problema, Francuska je savršen odgovor na trenutne probleme u američkom roditeljstvu. Francuski roditelji srednje klase (nisam pratila one koji su mnogo bogati ili siromašni) imaju vrednosti koje mi se čine bliskim. Oni vole da pričaju sa svojom decom, pokazuju im prirodu i čitaju mnoštvo knjiga. Oni ih vode na časove tenisa, časove crtanja i u interaktivne muzeje nauke.

Ipak, Francuzi su uspeli da imaju bliske porodične odnose, a da pri tome ne postanu opsesivni. Oni polaze od toga da čak ni dobri roditelji nisu stalno na usluzi svojoj deci, i da nema potrebe da se osećaju krivim zbog toga. „Večeri su, po meni, vreme za roditelje,“ rekla mi je jedna pariska majka. „Moja ćerka može da bude sa nama ako hoće, ali to je vreme za odrasle.“ Francuski roditelji žele da podstiču svoju decu, ali ne sve vreme. Dok neke američke bebe imaju časove mandarinskog i trening opismenjavanja tek nakon što su se progegale, francuska deca se, kao što je i predviđeno, samostalno gegaju unaokolo.

Teško da sam prva koja ukazuje na problem roditeljstva koji ima Amerika srednje klase. Ovaj problem je mukotrпно dijagnostifikovan, kritikovan i imenovan: prekomereno roditeljstvo (overparenting), hiperroditeljstvo, helikopter-roditeljstvo i (moj lični miljenik) vrtičarhija (kindergarchy). Izgleda da se nikome ne sviđa nemilosrdni, nesrećni ritam američkog roditeljstva, a najmanje samim roditeljima.

Naravno, Francuzi imaju razne vrste javnih službi koje pomažu da roditeljstvo bude primamljivije i manje stresno. Roditelji ne moraju da plaćaju vrtiće, da se brinu o zdravstvenom osiguranju, ili da štede za fakultet. Mnogi samo time što imaju decu dobijaju mesečnu novčanu pomoć koja leže direktno na njihove bankovne račune.

Ali ove javne službe ne objašnjavaju sve ove razlike. Francuzi, kako sam saznala, izgleda da imaju potpuno drugačiji pristup odgajanju dece. Kada sam pitala francuske roditelje kako disciplinuju svoju decu, trebalo im je malo duže samo da razumeju na šta sam mislila. „Aha, misliš, kako ih vaspitavamo?“ pitali su. „Disciplina“ je, kako sam uskoro shvatila, uzak i retko korišćen pojam koji se tiče kažnjavanja. Sa druge strane, „vaspitanje“ (koje nema veze sa školom) je nešto što prihvataju kao stalni zadatak.

Jedan od ključeva ovog obrazovanja je jednostavan čin učenja kako da se čeka. To je razlog zašto većina francuskih beba koje sam upoznala spavaju celu noć u cugu, još od drugog ili trećeg meseca. Njihovi roditelji ih ne uzimaju istog trenutka kada počnu da plaču, dopuštajući bebama da nauče kako da ponovo utonu u san. To je takođe razlog zašto francuske bebe sede zadovoljno u restoranu. Umesto da grickaju nešto po ceo dan kao američka deca, one uglavnom moraju da čekaju do obroka da bi jele. (Francuska deca dosledno imaju tri obroka na dan i jednu užinu oko 4 popodne.)

Jedne subote sam posetila Delfin Poršer, lepu advokaticu radnog prava u tridesetim godinama, koja živi sa porodicom u predgrađu istočno od Pariza. Kada sam stigla, njen muž je radio za laptopom u dnevnoj sobi, dok je jednogodišnji Oban dremao u blizini. Polin, njihova trogodišnjakinja, sedela je za kuhinjskim stolom, potpuno

predana poslu sipanja testa za kolačiće i male kalupe. Nekako je odolevala iskušenju da jede testo.

Delfin je rekla da nikada nije posebno planirala da decu uči strpljenju. Ali dnevni rituali njene porodice su stalne lekcije o tome kako da se odloži zadovoljstvo. Delfin je rekla da ponekad Polin kupuje slatkiše. (Bombone su u ponudi u većini pekara.) Ali Polin nije dozvoljeno da jede slatkiše do užine tog dana, čak i ako to znači da treba da čeka više sati.

Kada je Polin pokušala da prekine naš razgovor, Delfin je rekla: „Sačekaj dva minuta, malecka. Usred sam razgovora.“ To je bilo i veoma ljubazno i pokazivalo veoma čvrst stav. Iznenadilo me je i kako je umiljato to Delfin rekla, i kako je bila sigurna da će je Polin poslušati. Delfin je takođe učila svoju decu još jednoj sličnoj veštini: kako da se sama igraju. „Najvažnija stvar je da on nauči da bude srećan i kada je sam,“ rekla je ona o svom sinu, Obanu.

To je veština koju francuske majke izričito pokušavaju da gaje kod svoje dece, više nego što to čine američke majke. Tokom istraživanja na temu roditeljskih ubeđenja, izvođenog 2004. godine među fakultetski obrazovanim majkama u SAD i Francuskoj, američke mame su rekle da je ohrabrivanje deteta da se igra samo od srednje važnosti. Ali francuske mame su rekle da je to veoma važno.

Kasnije sam poslala imejl Volteru Mičelu, vodećem svetskom ekspertu o tome kako deca uče da odlože zadovoljstvo. Kako se ispostavilo, g. Mičel, osamdesetogodišnjak i profesor psihologije na Univerzitetu Kolumbija, bio je u Parizu i boravio u stanu svoje dugogodišnje devojke. Složio se da se nađemo na kafi.

G. Mičel je najpoznatiji po tome što je osmislio tzv. „slatkiš test“ (Marshmallow test) kasnih 60-ih kada je bio na Stanfordu. Tokom testa istraživač uvodi četvorogodišnjaka ili petogodišnjaka u sobu gde se na stolu nalazi slatkiš od belog sleza. Istraživač kaže detetu da će da izađe iz sobe na kratko, i ako ne pojede slatkiš dok se on ne vrati, biće nagrađen sa još dva slatkiša. Ako pojede slatkiš, dobiće samo taj jedan.

Većina dece bi čekala samo oko 30 sekundi. Samo jedno od 3 deteta bi uspelo da odoli punih 15 minuta, koliko je istraživač bio odsutan. Kako je istraživač saznao, trik je u tome da su dobri odlagači znali sebi da skrenu pažnju. Kasnije, tokom 80-ih, g. Mičel i njegove kolege su saznali da su dobri odlagači bolji u koncentraciji i rezonovanju, i nemaju običaj da „pucaju pod stresom“, kako što tvrdi njihov izveštaj.

Da li može biti da učenje dece kako da odlažu zadovoljstvo – kao što i čine francuski roditelji srednje klase – decu u stvari čini smirenijom i otpornijom? Da li to može delom da objasni i zašto američka deca srednje klase, koja su generalno više naviknuta da dobiju odmah ono što žele, tako često pucaju pod stresom?

G. Mičel, koji je poreklom iz Beča, nije do sada izvodio svoj „Slatkiš test“ na francuskoj deci. Ali, kao dugogodišnji posmatrač Francuske, rekao je da ga je iznenadila razlika između francuske i američke dece. U SAD, rekao je, „svakako da je utisak koji čovek stekne taj da je samokontrola postala sve teža za decu.“

Naravno da američki roditelji žele da njihova deca budu strpljiva. Mi podstičemo našu decu da dele, da čekaju na svoj red, da postavljaju sto i da vežbaju klavir. Ali strpljenje nije veština koju vežbamo tako marljivo, kao što to rade francuski roditelji. Mi imamo običaj da na sposobnost dece da čekaju gledamo kao na stvar temperamenta. Po našem mišljenju, roditeljima se ili posreći i dobiju dete koje dobro izlazi na kraj sa čekanjem, ili im se ne posreći.

Francuskim roditeljima i vaspitačima je teško da poveruju da smo tako nevoljni da se pozabavimo ovom bitnom sposobnošću. Kada sam ovu temu spomenula na svečanoj večeri u Parizu, moj francuski domaćin se upustio u priču o godini kada je živeo u Južnoj Kaliforniji.

On i njegova žena su se sprijateljili sa američkim parom i odlučili da otputuju i provedu vikend sa njima u Santa Barbari. To je bio prvi put da su se međusobno upoznali sa decom, koja su bila uzrasta od 7 do 15 godina. Godinama kasnije, i dalje se sećaju koliko često su američka deca prekidala odrasle usred rečenice. I nije bilo obroka u određeno vreme; američka deca su jednostavno odlazila do frižidera i uzimala hranu kada god bi htela. Francuskom paru se činilo kao da američka deca vode glavnu reč.

„Ono što nas je iznenadilo i što nam je smetalo jeste to što roditelji nikada nisu rekli ne“, rekao je muž. „Deca su radila n’importe quoi“, dodala je njegova žena.

Posle nekog vremena sam shvatila da većina francuskih opisa američke dece sadrži ovu frazu „n’importe quoi“, koja znači „bilo šta“, ili „šta god žele“. To sugerise da američka deca nemaju čvrsta ograničenja, da njihovim roditeljima nedostaje autoritet, i da bilo šta može da prođe. To je antiteza francuskog ideala cadre, ili okvira, o kome francuski roditelji često pričaju. Cadre znači da deca imaju vrlo čista ograničenja za određene stvari – to je okvir – i da roditelji to striktno i sprovode. Ali unutar cadre, francuski roditelji poveravaju svojoj deci poprilično mnogo slobode i autonomije.

Autoritet je jedna od najimpresivnijih karakteristika francuskog roditeljstva, a možda i najteža da se savlada. Mnogi francuski roditelji koje sam upoznala imaju lagan, smiren autoritet prema svojoj deci, onakav na kakvom mogu samo da zavidim. Njihova deca ih zaista i slušaju. Francuska deca se ne gube iz vidika konstantno, ne svađaju se sa roditeljima i ne ulaze u duge pregovore.

Jedne nedelje, ujutru u parku, moja komšinica Frederik bila je svedok kako pokušavam da savladam mog sina Lea, koji je tada imao dve godine. Leo je sve radio brzo, pa sam i ja bila u stalnom pokretu kada sam išla u park sa njim. Činilo se da na kapije oko dela za igru gleda čisto kao na poziv za izlazak.

Frederik je malo pre toga usvojila prelepu crvenokosu trogodišnjakinju iz ruskog sirotišta. U vreme našeg izlaska, ona je bila majka čitava tri meseca. Ipak, samo time što je Francuskinja, već je imala potpuno drugačiji pogled na autoritet od mene – šta je possible, a šta pas possible.

Frederik i ja smo sedele na ivici dela gde se deca igraju u pesku i pokušavale smo da pričamo. Ali Leo je stalno istrčavao kroz kapiju, van dela sa peskom. Svaki put bih ustala da ga jurim, grdim ga i odvučem nazad, dok je on vrištao. U početku je Frederik u tišini gledala ovaj mali ritual. Onda je, bez imalo okolisanja rekla da ako ja stalno trčim za Leom, mi nećemo moći da uživamo u malom zadovoljstvu da nekoliko minuta posedimo i popričamo.

„To je tačno“, rekla sam. „Ali šta mogu da uradim?“ Frederik je rekla da treba da imam čvršći stav prema Leu. Po mom mišljenju, provoditi popodne jureći za Leom je bilo neizbežno. Po njenom mišljenju, to je bilo pas possible.

Istakla sam da sam grdila Lea poslednjih 20 minuta. Frederik se nasmejala. Rekla je da moram moje „ne“ da učinim jačim, i da stvarno verujem u to. Sledeći put kada je Leo pokušao da otrči kroz kapiju, ja sam rekla „ne“ oštrije nego obično. On je ipak izašao. Stigla sam ga i odvukla nazad. „Vidiš?“ Rekla sam. „To nije moguće.“

Frederik se ponovo nasmejala i rekla mi da ne vičem, već da govorim ubedljivije. Bila sam uplašena da ću ga prestraviti. „Ne brini“, rekla je Frederik, podstičući me.

Leo nije poslušao ni sledećeg puta. Ali sam postepeno počela da osećam kako moje „ne“ postaje sve ubedljivije. Izgovaranje nije bilo glasnije, već sigurnije. Do četvrtog puta, dok napokon nisam pucala od samopouzdanja, Leo je prišao kapiji, ali začudo, nije je otvorio. Osvrnuo se i pogledao me nesigurno. Izbečila sam oči i pokušala da izgledam ljutito.

Posle desetak minuta, Leo je potpuno prestao da pokušava da izađe. Izgledao je kao da je zaboravio na kapiju i jednostavno se igrao u pesku sa drugom decom. Uskoro smo Frederik i ja ćaskale, ispruženih nogu ispred nas. Bila sam šokirana time što je Leo mene odjednom video kao autoritet.

„Vidiš“, rekla je Frederik, ne likujući. „U pitanju je ton tvog glasa.“ Istakla je da Leo nije izgledao traumatizovano. Na trenutak – i verovatno prvi put ikada – on je u stvari i izgledao kao francusko dete.

Tekst predstavlja adaptaciju dela autorkine knjige Podizanje bébé: jedna američka majka otkriva mudrost francuskog roditeljstva (Bringing Up Bébé: One American Mother Discovers the Wisdom of French Parenting, Penguin Press, 2012.). Tekst je bio najčitaniji i najkomentarisaniji teksta internet izdanja časopisa The Wall Street Journal u 2012. godini.